

Buitenbeentjes

Carel deVink

In de lente is de roodborsttapuit een niet te missen soort op onze heidevelden. Daarom kijk ik ook niet vreemd op van twee zingende mannetjes van deze soort die elkaar een stukje grondgebied misgunnen. Dan slaat opeens de twijfel toe. Die ene, is dat wel een roodborsttapuit? Een beetje man 'robotap' heeft een zwarte kop met witte kraag. Maar deze heeft een vrijwel witte kop! (zie foto) Het blijkt te gaan om een exemplaar met afwijkende tekening.

Zo kunnen algemene soorten je soms verrassen. Door hun uiterlijk, hun gedrag of andere ongewone zaakjes. Wie verwacht er een aangespoelde, dode meerkoet op het Noordzeestrand? Het zoute water 'vloekt' met de voorkeur van deze zoetwatervogel. Even vreemd is het om in november een gekraagde roodstaart in mijn achtertuin te zien. De zwarte roodstaart overwintert soms in onze streken, maar de gekraagde trotseert de Middellandse Zee en Sahara om onze winter te ontlopen. En dat doet hij al vóór november begint. Wie heeft er ooit een visarend een rat zien vangen? Ik!

De spreekwoordelijke witte raaf zullen we niet snel tegenkomen, maar heel wat vogelsoorten vertonen witte of ongewoon bleke elementen in hun verenkleed. Leucistische verschijnselen*. Een merelman met een witgevlekte kop, alsof hij die in de yoghurt heeft ondergedompeld. Kauwen en zwarte kraaien met witte plekken in hun donkere kleed. Was de witte huismus in Bussum, winter 2012/13 een albino of was er sprake van leucisme? De jonge boerenzwaluw die in de zomer van 2010 bij de Karnemelksloot rondvloog was in ieder geval geen zuivere albino: de keel was vaag beige. Zuiver albinisme is in de natuur een zeldzaam verschijnsel. Het tegenovergestelde van dit verschijnsel is melanisme. Vogels met een uitzonderlijk donkere tint zijn het gevolg van dat verschijnsel. Zij hebben door een genetische speling een teveel aan melanine, het donkere pigment in hun veren. Een bijna zwarte grutto, een donker grijsbruine Turkse tortel, beide ben ik wel eens tegengekomen. Een bijna zwart vrouwtje wilde eend dat een winter lang rond het Naardermeer zwierf, kon mogelijk ook in deze categorie geplaatst worden. Maar bij eenden en ganzen spelen ook invloeden van tamme kweekvormen een storende rol.

Dat brengt ons bij andere toevalstreffers, de hybriden ofwel kruisingen. Wat moet je denken van een grauwe gans met witte wangen? Daar zit een brandgans als voorouder tussen. In de vijver bij Bussum-Zuid verbleef ooit een man wilde eend met de koptekening van een Siberische taling. En nabij Nederhorst den Berg zwom geruime tijd een wonderlijke kruising rond van een krooneend en een peposaka-eend (*Netta peposaca*), een Zuid-Amerikaanse siereend. Ontsnapte jachtvalken vertonen soms een mix van slechtvalk, saker- en giervalk. Pseudo-soorten die in de natuur niet thuis horen. Ze kunnen je aardig op het verkeerde been zetten.

Interessanter zijn volgens mij de incidentele kleurafwijkingen. Ik zag laatst foto's van een koolmees bij wie alle zwarte veren dofbruin getint waren. Zelf zag ik een keer een koolmees met een donkerblauw petje. Niet zozeer het kleine kuifje van een pimpel, maar meer een kapje als van een glanskop.

Afwijkende bouw is ook interessant. Bij meeuwen komen wel vergroeiingen aan de snavel voor, zoals 'wulpensnavels'. Je snapt niet hoe zo'n gehandicapt dier in leven blijft, maar dat schijnt ze toch soms jarenlang te lukken. In mijn woonwijk trof ik een heggenmus met een grote bovenkop, alsof hij een soort kuifje in zijn nek had. Bij de eerste aanblik wist ik het diertje niet zo snel te plaatsen, maar toen het begon te zingen was de conclusie snel getrokken. Een heel ander categorie vormt die van vreemd gedrag. De stukjes onder de titel 'Wat zien ik' in ons blad geven daar frappante voorbeelden van. Een greep uit mijn aantekeningen: Wat beweegt een ijsvogel om op het asfalt van de Franse Kampweg neer te strijken? Spiegelgevechten van tijftjaffen, merels en scholeksters in glimmende auto-

onderdelen. Vogelpaniek bij het naderen van een roofvogel, die een koekoek blijkt te zijn. Spreeuwen raken van een houtduif in neerwaartse glijvlucht al in de stress.

Verder zijn vogelvergissingen te noemen bij het zoeken naar voedsel. Het bekendst zijn misschien wel merels die een elastiekje aanzien voor een regenworm. Het duurt gewoonlijk lang voordat de vogel zich laat overtuigen. Anders dan huismussen die steentjes en stukjes plastic heel achteloos laten vallen na ze kort door hun snavel te laten spelen. Grappig zijn kleine nestvlinders die verzeild raken bij de verkeerde soort. Jonge kievitjes tussen bergeendpullen. Kuifeendjes die mee zwemmen met moeder wilde eend en haar kroost. Meestal worden ze snel gecorrigeerd door een oplettende ouder. Andersom kunnen ook oudervogels zich vergissen. Op een gazon vol jonge merels en zanglijsters zag ik een volwassen zanglijster een mereljong verwennen met een malse pier.

Een laatste, bijna oneindige rubriek vormen vreemde nestplaatsen. Merels die hun nest in een

toiletraampje bouwen. Huismussen en winterkoningen die gebruik maken van de wijde zakken van een opgehangen overall. Futen en meerkoeten die hun platform bouwen op drijvend afval in onze grachten. Sommige soorten lijken er een sport van te maken om te nestelen op onmogelijke plekken. Turkse tortels en houtduiven nestelen even makkelijk op een steunbalk onder een afdak als in een groene heester. Op een foto zag ik een nest van de eerstgenoemde op een ouderwetse reclamezuil, waarover oude fietsbanden hingen. Meeuwen en scholeksters hebben naast strandvlaktes en duinpannen een voorkeur voor platte daken. Ooievaars, vanouds boomnestbouwers, laten zich verwennen met 'prefab' paalnesten. Nestkasten, hoe onnatuurlijk eigenlijk, vinden we tegenwoordig de gewoonste zaak van de wereld. Een eendennest in een plantenbak op een balkon, vijf hoog, oogst belangstelling. Verrassenderwijs lopen onlogische nestplekken lang niet altijd uit op een mislukking. Onze logica 'matcht' niet altijd met die van vogels. 'Gewone' vogels? Volgens mij bestaan die niet.

*Leucisme: een afwijking in de pigmentatie van huid, vacht of veren van mens of dier. In tegenstelling tot albinisme is er geen sprake van algeheel ontbreken van pigment. Bij albino's zijn de ogen rood. Het is overigens niet duidelijk waardoor deze genetische afwijking wordt veroorzaakt.